

СТАНОВИЩЕ

от

проф. д-р Маргарет Димитрова (Софийски университет „Св. Климент Охридски“), назначена за член на научното жури със заповед 1047/06.06.2019 г. на ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“

за

дисертационния труд на Дениса Алуш Черма

„Балканският интелектуален елит през XVII век и албанската литература: Пийетър Богдани“,

представен за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ в направление 2.1. Филология, Югозападен университет „Неофит Рилски“

Докторантката е била редовна аспирантка в Катедрата по български език във Филологическия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Благоевград, зачислена със заповед 4/06.01.2015 г. и отчислена със заповед 78/25.01.2019 г. Научен ръководител на докторантката е проф. д-р Лилия Илиева, авторитетен учен с несъмнени приноси не само към общото езиковедие и етнолингвистиката, но и в проучването на книжнината на българите католици от XVII в.

Дисертацията е посветена на отлично избрана компаративистична тема в едно почти неизследвано поле от културата на албанци и българи, разгледана в контекста на католическата култура на Балканите и Южна Европа. Както отбелязва самата Дениса Черма за XVII в. „самата идея за интелектуален елит на Балканите е била обичайно в периферията на изследователските интереси“. Дисертантката е погледнала от нов зрителен ъгъл книжовните и културните процеси сред албанци и българи католици през XVII в., подчертала е ролята на връзките между тях, на връзките им с италианската култура и книжовност от онова време, както и с хърватската религиозна книжнина. Постигната е една от задачите на труда е да се осмисли европейската ориентация в делата и книжнината на образовани албанци и българи католици от XVII в., като се анализира лексика, отнасяща се до християнската вяра и етика, в книжовното дело на албански автори и като се потърсят паралели към българистичната проблематика. Бих

искала да подчертая, че трудността пред авторката, която е всъщност предимство на дисертацията ѝ, е разглеждането на редки материали от XVII в., сравнително слабо проучен период за книжнината на различни народи в Османската империя в съпоставителен план и в съпоставка в тенденциите в европейската книжина от това време, както и с османотурската. Отчитам и несъмнената трудност авторката да се справи с анализа на текстове, написани на старо гегското наречие, което се различава от съвременния книжовен албански език, както и с двуезични текстове, в които освен албански има и латински от XVII в., а също и с текстове на други езици. Сполучливо за център на труда са избрани *Dictionarium latino-epiroticum* на Франг Барди (Рим, 1635) и творчеството на Пийетър Богдани, представено от труда му *Cuneus Prophetarum* (Падуа, 1685) и негови релации до Ватикана, които имат отношение и към българи и българските земи.

Намирам за добър подход в първата глава да се представят най-ранните записани текстове на албански език, за да се контекстуализира делото на Пийетър Богдани. Тук е добре някои формулировки да се прецизират, например на стр. 13 в автореферата „8.3. Езикови особености на евангелските текстове“ – под това подзаглавие всъщност не става толкова дума за езикови особености *sensu stricto*, а по-скоро се говори за азбуката, с която е записан преводът на евангелието на албански.

С основание значително внимание се обръща на двуезичния речник на Франг Барди, като вниманието на авторката се фокусира върху специфичната албанска лексика за вярата и почитта към сакралното, както и върху заетия славянски слой. Принос на дисертацията е, че Дениса Черма показва този слой в речник от XVII в., като разделя думите по тематични области, но тук аз лично не бих обединила в една област думите за прелюбодееяние и женска гръд, кърмене (стр. 64). Друг принос е поставянето на въпроса за произхода на т.нар. обща балканска идиоматика и паримии и за връзките им с южноевропейска и османотурска (в основата си арабска и персийска) идиоматика.

Третата глава е посветена на биографията и книжовното наследство на Пийетър Богдани, един от питомците на католическото училище в Чипровци. Проучването на живота на този интелектуалец не е самоцелно – събрани са данни, които показват връзките между албански и южнославянски интелектуалци през XVII в. Основно вниманието на дисертанката е съсредоточено върху „Четата (в превод на авторката и Кохортата) на пророците“ (*Cuneus prophetarum*), като тя анализира названията на Сибилите (подчертава местните им названия, не винаги лесни за разчитане) и гравюрите (особено интересни са костюмите им) в контекста на традицията на

илюстрираните печатни книги на балканските автори от XVI-XVII в., а също така обръща внимание на оригиналната поезия на Пийетър Богдани. Убедителен е изводът на Дениса Черма, че творбата на този автор, написана на албански език, има особено важен принос за формиране на албански писмен език – на един говорим език е създадена научна проза според тогавашните европейски представи, създаден е стил, предаващ духа и културата на стария класически стил на писане.

В заключението на дисертацията ясно са очертани основните ѝ приноси и подходящо избраната интердисциплинарна методология. Библиографията е впечатляваща, но според мене има нужда от прецизиране при посочване на годишнините на периодичните издания и др.

Авторефератът отговоря на критериите за този жанр.

Д. Черма има две публикувани статии по темата на дисертацията в авторитетни научни издания, в „Балканистичен форум“, 2017 и „Езиков свят“, реферирани в Скопус, и така надхвърля минималните национални наукометрични изисквания за получаване на образователната и научна степен „доктор“.

В заключение, намирам, че дисертанката е разработила важни въпроси на интелектуалната история на балканския елит от XVII в., като е избрала подходящи извори и методи, и аз като член на научното жури ще гласувам „за“ да ѝ бъде присъдена научната и образователна степен „доктор“.

2 септември 2019

Гр. София